

BIBLIOTECA ACADEMIEI ROMÂNE

Aprobat,
Director General
Acad. Florin FILIP

PLAN DE CERCETARE ANUL 2016

Informații generale despre temă:

nr. din

[1-2 pagini]

Titlu:

EMISIUNILE MONETARE ALE CETĂȚILOR GRECEȘTI DIN VESTUL ȘI NORDUL MĂRII NEGRE ÎN EPOCA ELENISTICĂ (temă în derulare de mai mulți ani)

Acronim:

Scurtă descriere:

Proiectul pe care îl pun în operă de mai mulți ani în colaborare cu colegi de la Institutul de Arheologie "Vasile Pârvan" din București își propune ca, prin intermediul investigării aprofundate și a reanalizării colecțiilor numismatice ale Academiei Române (mai ales a colecțiilor de referință de monede de aur și argint antice) dar și a monitorizării permanente a pieței internaționale de antichități (bazele de date ale marilor case internaționale de licitație de profil), să identificăm aparițiile noi, emisiunile monetare noi, pe aur, argint, bronz emise în cetățile grecești vest și nord-pontice. Ultimele două decenii au adus, urmare a creșterii comerțului internațional, a dezvoltării posibilităților de informare, o creștere spectaculoasă a materialelor documentare care au permis rescrierea unor capitole esențiale ale istoriei noastre antice. În condițiile în care de cele mai multe ori nu putem recupera faptic, prin achiziționare, monedele respective, detectarea lor în comerțul internațional și studierea lor devin sarcini strategice care au făcut posibilă rescrierea unor părți esențiale ale istoriei noastre antice. Am procedat la înscrierea acestora, stabilirea patternurilor comune de evoluție și încadrarea lor în peisajul numismatic global al evoluțiilor monetare în perioada elenistică (secolele IV-I a.Chr.) în zona Mării Negre și relaționarea ei politică în spațiul larg de civilizație și geopolitică al Mediteranei Orientale. Gradul de noutate al acestei investigații este maxim, de mare anvergură internațională, practic este o abordare în premieră, noutate absolută prin abordarea teoretică și tehnică, prin relaționarea spațiilor, prin volumul de material nou apărut mai ales după anul 2000 și care a deschis perspective nebănuite acum 10 sau 15 ani. S-a constatat de exemplu trecerea bruscă în tot spațiul Mării Negre de la monedele de aur tip Alexandru cel Mare la cele de tip Lysimach, urmare a unei decizii politice la vârf, generate de schimbarea sistemului de alianțe în zonă, cu trecerea din alianța cu regatul elenistic al Siriei seleucide la cea cu regatul Egiptului ptolemaic, trecerea realizându-se de cele mai multe ori, în cele mai multe cetăți, în timpul unui aceluiași magistrat monetar care emisesse tipurile anterioare. S-a constatat de asemenea perpetuarea tipului Alexandru cel Mare pe monedele de argint (în special tetradrahme) în paralel cu tipul Lysimach pe aur. Prin intermediul apariției unor

tezaure noi dar și al studierii contramărcilor aplicate monedelor am putut preciza mult mai precis cronologia acestor schimbări. Am reușit identificarea primelor emisiuni de aur și argint ale Tomisului, care până acum câțiva ani nu erau nici măcar cunoscute și astfel am stabilit momentul trecerii acestuia la statutul de *polis*. Au fost identificați noi magistrați monetari histrieni, fiind relaționate datele numismatice cu cele epigrafice și a fost stabilit impactul așa/numitei "perioade feniciene" vizibilă la Byzantion și asupra cel puțin a emisiunilor monetare ale cetății Istros. Anul acesta am reușit punerea în evidență și soluționarea unei contradicții fundamentale. În condițiile în care anii precedenți aduseseră la lumină primele piese de aur și de argint bătute la Tomis și purtând explicit sigla acestuia, capitolul din catalogul standard al lui M. J. Price, care atribuia Tomisului un grup restrâns de monede absolut fără legătură, rămăsese a fi rescris iar monedele de reatribuit. Căutarea tuturor acestor exemplare în tezaurele din care proveneau (toate din Bulgaria și Turcia) a permis stabilirea legăturilor de ștanțe și atribuirea corectă a acestor emisiuni monetare regelui Arsames al Armeniei, la același mijloc de secol III a.Chr. Se află sub tipar de asemenea o serie de articole care centralizează descoperiri izolate de monede de aur sau depozite monetare de mici dimensiuni din aur, a căror reșezare cronologică pune în lumină un fenomen mai puțin evidențiat și documentat, dar afirmat explicit de izvoarele antice, și anume recrutarea masivă de mercenari traci și geți în armatele elenistice în timpul războaielor diadohilor. Reanalizarea materialului potrivit celor mai recente cataloage documentează succesivele „straturi” de influențe geopolitice, vizibile prin monedele care afluesc în zonă, și anume cele venind din spațiul controlat de Antigonos, în Asia Mică, sau Kassandros în Macedonia ori chiar ale Egiptului ptolemaic. Descoperiri recente și reanalizarea unora mai vechi au permis identificarea unui aflus de monedă din vremea lui Kassandros, aceste monede noi dând oportunitatea completării consistente a catalogului standard privind emisiunile de la Pella, dar și constatarea existenței unui orizont de tezaure monetare din vremea conflictelor dintre Lysimach și Dromichetes. Cele evidențiate sunt noutăți și achiziții cognitive de cea mai înaltă reprezentativitate, cu grad maxim de noutate și cu impact major în planul cercetării internaționale. Toate aceste aspecte au fost și vor fi investigate pe parcursul mai multor ani, activitatea specifică și rezultatele cercetărilor fiind evidențiate de articolele publicate în anii din urmă sau pe care ni le propunem a le publica în 2015 și în anii ce vor veni. Finalul previzibil va fi acela al publicării unui volum de studii consacrate numismaticii elenistice vest și nord-pontice.

Obiective:

Obiective specifice: identificarea emisiunilor monetare noi sau a variantelor, stabilirea legăturilor de ștanțe în vederea precizării succesiunii seriilor, precizarea cronologiilor, monitorizarea licitațiilor internaționale și a marilor colecții publice sau private din țară și mai ales din străinătate; identificarea aparițiilor nespecifice dar relevante, cum sunt de pildă monedele persane de aur și argint în descoperiri provenind din România sau aflate măcar în colecții românești; încadrarea istoriei elenistice a Mării Negre în istoria mai largă politică a Mediteranei Orientale și punerea în evidență a conexiunilor dintre istoria "locală" a cetăților grecești din zonă respectiv cea a marilor regate elenistice ale Orientului Apropiat, reatribuirea unor emisiuni monetare rămase neatribuite în urma evoluțiilor spectaculoase din ultimii ani. Obiectivul general: rescrierea integrală a capitolului dedicat emisiunilor monetare de tip Alexandru cel Mare din regiunea Mării Negre din tratatul de referință aparținând lui M. J. Price, *The Coinage in the name of Alexander the Great and Philip Arrhidaeus*, Zürich-London, 1991, în care cel puțin capitolul "Black Sea" este în cea mai mare măsură depășit, dar mai ales fundamental eronat.

Rezultate:

- Emanuel Petac, *Istros numismatic repertory – from the Alexander the Great staters to Lysimachus type*, in *Antiquitas Istro-Pontica. Mélanges d'archéologie et d'histoire ancienne offerts à Alexandru Suceveanu*, Cluj-Napoca, 2010, p. 569-574
- Emanuel Petac, Ștefan Vasiliță, Virgil Ioniță, *Considerații privind un tip monetar hestrian rar din perioada elenistică (About a rare Istros coin type from the Hellenistic period)*, *Studii și Cercetări Numismatice*, 13 (2010), 2011, p. 181-188
- E. Petac, *From the types of Alexander to Lysimachus: the chronology of some Mesembrian and other West Pontic staters*, *American Journal of Numismatics*, 23, 2011, p. 7-14
- Emanuel Petac, Gheorghe Niculescu, Migdonia Georgescu, *The Fineness of Persian Silver Sigloi*, *Numismatic Chronicle*, 171, 2011, p. 1-5
- Emanuel Petac, Aurel Vilcu, *A significant reconsideration of Price 963 : not Istros, but a Seleucid mint*, *Studii și Cercetări Numismatice*, 2 (XIV), 2011, p. 143-146
- Aurel Vilcu, Emanuel Petac, Bogdan Constantinescu, Cătălina Chiojdeanu, Daniela Stan, Gheorghe Niculescu, *Considerations regarding the Greek gold coins struck during the 4th to the 1st centuries B.C. in the light of the XRF analysis*, *Peuce*, 9, serie nouă, 2011, p. 501-512
- E. Petac, A. Vilcu, *Syrian wars and the beginning of Lysimachus type staters at Tomis*, *Istros*, 18, 2012, p. 51-63.
- Aurel Vilcu, Emanuel Petac, *The Second Syrian war and gold staters of Alexander type struck at Istros*, *American Journal of Numismatics*, 24, 2012, p. 53-60
- Emanuel Petac, Aurel Vilcu, *About a possible reattribution of the Odessos Alexander type stater Price 1132 to the Babylon mint*, *Studii și Cercetări Numismatice*, 3 (XV), 2013, p. 97-101
- Emanuel Petac, Aurel Vilcu, *The Lysimachus type gold mintage from Odessos*, *Istros*, 19, 2013, p. 310-326
- Emanuel Petac, Aurel Vilcu, *The Scythian kings Ailios and Charaspes and Tomis mint*, *Numismatika, sfragistika I epigrafika*, 10, 2014, p. 25-30.
- E. Petac, I. Guțică, *Posthumous Alexander type stater from Sardes discovered at Cocorăștii Mislui (Teleajen area), Prahova county*, *Studii și Cercetări de Numismatică*, 2015, sub tipar
- E. Petac, I. Bârzescu, *The monneyer API on gold and silver Istrian coin*, *Studii și Cercetări de Numismatică*, 2015, sub tipar
- Emanuel Petac, Aurel Vilcu, *About the early Hellenistic gold and silver coinage from Tomis, Pontica*, 2015, sub tipar
- Emanuel Petac, *An early issue of Lysimachus type drachm from Mesembria? Genuine or fake?*, *Oltenia*, 2015, p. 120-124.
- Aurel Vilcu, Emanuel Petac, *Despre o veche descoperire de stateri de aur la Dunărea de Jos: tezaurul de la Galați (IGCH 799)*, *Studii și Cercetări de Numismatică*, 2015, sub tipar
- Emanuel Petac, Gabriel Talmățchi, *Note on a new Hellenistic coin hoard from Dobroudja. The Lipnița hoard (Constanța county)*, *Studii și Cercetări de Numismatică*, 2015, sub tipar

Etapizarea realizării: an 2016

A. Vilcu, E. Petac, *Political rivalry and military conflicts at Lower Danube during the IIIrd century BC reflected by the gold stater of Alexander the Great type struck at Kallatis* (articol)

E. Petac, A. Vilcu, *About the so-called Tomis Alexander the Great type tetradrachm (Price 1211-1213)* (articol)

E. Petac, *About ants and bees on late Alexander staters from Macedonia* (articol)

Resursele implicate:

Resurse umane

Dr. Emanuel Petac, C.Ș. II, Cabinetul Numismatic al Bibliotecii Academiei Române

Colaborări punctuale cu Dr. Aurel Vilcu, C.Ș. II, Cabinetul Numismatic al Institutului de Arheologie "Vasile Pârvan" din București

Colaborări punctuale cu alți colegi epigrafiști și numismați din institutele și muzeele deținând colecții de profil.

Alte resurse

Bibliotecile de specialitate din Cabinetele Numismatice, resursele online. Ar fi necesare finanțări pentru susținerea unor mobilități în vederea participării la sesiuni de comunicări interne sau externe majore și stagii de documentare.

Data:

10 august 2016

Responsabil:

C.ș. II dr. Emanuel PETAC

